

Van-e a magyarságnak nemzeti fája?

Bartha Dénes professzor egy zalai OEE rendezvényen hiányolta, hogy 34 országgal ellentétben Magyarországnak nincs nemzeti fája és egyben javaslatot tett e hiány pótlására a kocsányos tölgy jelölésével. Írásommal e témához kívánok további — eretnek erdési — gondolatokkal csatlakozni.

Elődeink természeti környezet iránti csodálata és tisztelete például szolgálhatna a ma emberének. Sok nép hiedelemvilága, vallása úgy vélte, hogy a tárgyaknak – hegyeknek, monolitoknak, fáknek és virágoknak stb. – az emberhez hasonlóan lelke van, egyéniségek, és emberi (isteni) tulajdonságokkal rendelkeznek.

Az emberek saját lelkületük vonásait gyakorta a virágok és fák szimbolikájában jelenítik meg. Példaként gondoljunk a nap járását követő napraforgóra, mely a hódolatot, az olajág és a galamb a békét, a fehér lilium pedig a szűzies tisztaságot jelképezi.

E jelképi rendszerben kitüntetett helyet kaptak a fák és fafajok, legendák és mítoszok sora fűződik hozzájuk. Neves lélekűbúvárok (mint pl. C. G. Jung) ezt a fatiszteletet és a fa jelképi ragaszkodást az ember tudatalattija mélyén rejtőző ősképeknek tulajdonítják.

A tölgyek ősi tisztelete és jelképpé avatása – különösen az indoeurópai népeknél – a fafajból sugárzó méltóság, erő, büszkeség, a halhatatlanság, a teremtés mérhetetlen erejének felismeréséből értelmezhető. E tulajdonságok méltán emelhetik e fafajt egy nép képviselőjének.

A magyar erdészek is büszkén viselik a tölgycesmete felülnézeti képét jelképi címerükben. Sok náció vallja (szívesen vallaná) magáénak a tölgyekkel kapcsolatos tulajdonságokat, de a magyarság esetében talán egyedibb választás is adódhat.

Van-e másik méltó lehetőség? Úgy gondolom, hogy igen. Hanusz István 1887-ben írt *Képek a növényvilágból* című munkájában a diófáról (*Juglans regia*) írja: „...*ki nem mutatható a magyar fára nézve, mikor honosította meg a magyar, vagy mikor vált az nemzetünk olyan kincsévé, hogy az iránta való változatlan hajlandóságát fogybatatlanul ajkán hordozza a néptudat.*”

Vándorló eleink valamikor a Kr.ú. 500 körüli időszakban a Volga és Azovi-tenger közötti pusztai őshaza területén ismerkedhetett meg a dióval, és valószínűleg a tölgygel és a birssal egyidejűleg. A dió és birs gyümölcsneveket is alán eredetűeknek tulajdonítják. A dió nemzetség tudományos neve a római elnevezésből: Jupiter makkja, azaz Javis glans-ból ered.

A balkáni, elő-ázsiai flóraellemnek számító fafaj magyarországi őshonosságáról eltérnek a vélemények. Heuffel E. (1858) a bihari és bánáti berkekben és hegyi erdőkben, első sorban mésztalajon őshonosnak gondolja a vaddiófát. Szilády Z. (1933–34) a Magyar Középhegységben őshonosnak tekinti. Elterjedésének északi határát a helynevekre alapozva a Diósgyőr-Dióspusztá vonalán húzza meg.

Vancsura R. (1960) szerint már a harmadkorban is honos volt Magyarország területén. Fekete L – Blattny I. (1913), valamint Csapodi I. – Rott F. (1966) a dió magyarországi elterjedését csak elvadulásnak tekintette.

Véleményem szerint az őshonosság kérdését választásunknál nem kell sarkalatos szempontnak tartani. Az akácnak több mint ezer esztendővel kurtább a magyar pályafutása, mégis hungarikummá válhatott.

A diófa értékeiről

Fája: szívós, rugalmas, szép színű és rajzolatú, jól fényezhető, tartós. A bútortipar, faszobrászat, puskatuskészítés megbecsült anyaga.

Levele: gyógyhatásai okán ősidők óta értékes alapszere volt a népi gyógyításnak. Főzetei külsőleg gombás és baktériumos bőrfertőzések, gyulladások kezelésére, vérzés csillapítására alkalmas. Fogyasztva hasmenésnél, fégesség, vérnyomáscsökkentés, sárgaság, vértisztítás, a bélflóra egyensúlyának helyreállítása terén fejti ki gyógyhatásait.

Termése: félretett a likőr-, konzerv- és festékipar alapanyaga. Száraz termését – gyakran aranyozva, ezüstre festve – díszítésre alkalmazzák.

Magja: préselt olaját az értékes étkezési felhasználás mellett a festékiparban, kozmetikai szerként, szappanfőzésre is alkalmazzák. Magas gamma-tokoferol-tartalma a szívbetegségek kialakulását csökkenti. A mézes dió kiváló roboráló hatású csemege.

Az élő fa: a fa által kibocsátott fitoncidok őrzik a legyeket, szúnyogokat. Ugyan ez okból a cserebogárpajor is kerüli talaját. Ismert a fa allelopatikus – más növények fejlődését gátló – tulajdonsága, ami a levél juglontartalmából ered. A fa árnyéka kiváló terepe a pihenésnek, a rekreációnak, a családi és baráti összejöveteleknek, de a csendes visszavonulásnak is.

Harminc évvel ezelőtt, 10–15 éves diákok honismereti táborainak etnobotanikai szekcióiban végzett felmérések is bizonyították számomra, hogy a gyerekek Bács-Kiskunban sokkal több ismerettel rendelkeztek a dióról és az akácról, azok tulajdonságairól, hasznaikról, változatairól, mint a tölgyekről. Persze erdővidéken ez nem biztos, hogy ilyen egyértelmű eredményt hozott volna. Az azonban vitathatatlan, hogy a vadon is termő száraz gyümölcsök közül a diót szerettem meg leginkább a magyar. Megnyilvánul ez ételeiben, népszokásaiban, népdalaiban, helyneveiben, az élet számos szférájában.

Meggyőződésem, hogy nemzeti jelkép választásánál – bár az erdész szavazata fajsúlyos – véleményt kell kérni kertésztől, történésztől, asztalostól, heraldikustól, a mitológiához értőtől, néprajzostól és a témát érintő valamennyiunktól. Össztársadalmi egyetértés kell az ügyben.

A stílszerűség kedvéért – dióhéjban összefoglalva – a diófa bölcsességet, tudatosságot, vadócságot, gyógyító segítő-készséget, hosszú és gyümölcsözően termékeny életet, a paraziták és vérszívók utálatát, életerőt és szerethetőséget sugároz. Ezért alkalmasnak tartom arra, hogy a magyarság lelke mélyén gyökerező elszántságot, vágyainkat, lelki alkatunkat, önértékelésünket szimbólumként képviselje.

Igazat adok annak a megállapításnak, mely szerint a szög fejére ütött Ipoly püspök, mikor a diófát magyar nemzeti fának vallotta.

Darabos István, okl. erdőmérnök

